

ної інфраструктури, переважно не можуть більше фінансувати соціальну сферу села. Органи місцевого самоврядування, за умов відсутності достатніх коштів у місцевих бюджетах не в змозі, як правило, забезпечити просте, а тим більше розширене відтворення соціальної інфраструктури села [10, с. 8].

Слід відзначити, що управління сталим розвитком регіональної системи повинно ґрунтуватися на наступних принципах [13, с. 25]: 1) збалансованість – розвиток регіону повинен забезпечувати пропорційність трьох його складових: економічної, соціальної та екологічної; 2) самозабезпеченість – наявність в регіоні необхідних матеріальних, фінансових і людських ресурсів; 3) самодостатність – здатність регіону задовольняти матеріальні, фінансові і культурні потреби населення; 4) саморозвиток – наявність в регіоні науково-технічного і виробничого потенціалів, які забезпечують його гармонізацію з навколишнім середовищем. Тобто сутність запропонованих принципів сталого розвитку регіону розкривається через формування сукупностей показників кожної зі складових сталого розвитку: економічної, соціальної та екологічної.

Висновки. Отже, сталий розвиток повинен стати нерозривною частиною процесу планування і управління в регіоні. Регіональна політика сталого розвитку агропродовольчої сфери повинна ґрунтуватися на найповнішому використанні переваг просторового положення регіону, узгоджуючи інтереси суспільства і природи для досягнення поставлених цілей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сайко В. Ф. Наукові основи стійкого землеробства в Україні / В. Ф. Сайко // Збірник наукових праць ННЦ «Інститут землеробства УААН». – 2010. – Вип. 3. – С. 3–17.
2. Mitiai, O., Lagodiienko, V., and Safonov V. Competitiveness

- of agriculture enterprises as the main factor of sustainable development in agricultural sphere / Economic Annals-XXI (2015), 155(11-12), 59–62.
3. Попова О. Л. Теоретичні основи стійкого розвитку агросфери та формування адекватної української стратегії // Збірник наукових праць ННЦ «Інститут землеробства УААН». – 2010. – Вип. 3. – С. 18–27.
4. Семенов В. Ф. Регіональна економіка: навч. посібник. – К.: МП «Леся», 2008. – 595 с.
5. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.oblrada.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/32-VII.pdf>
6. Стратегія розвитку Миколаївської області [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mk.gov.ua/ua/economy/strateg>
7. Економіка АПК. Офіційний сайт Херсонської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.khoda.gov.ua/ekonomichnij-rozvitok-xersonskoi-oblasti/agropromislovij-kompleks/ekonomika-ark/>
8. Економіка АПК. Офіційний сайт Херсонської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://khoda.gov.ua/ekonomichnij-rozvitok-xersonskoi-oblasti/agropromislovij-kompleks/ekonomika-ark/>
9. Чого очікувати від ЗВТ з Китаєм? [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/chogo_ochikuvati_vid_zvt_z_kitaem
10. Саблук П. Т., Кропивко М. Ф. Кластеризація як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки / П. Т. Саблук, М. Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 3–12.
11. Ніценко В. С. Теоретичні засади функціонування вертикально-інтегрованих структур в агропромисловому комплексі / Ніценко В. С. // Економіка АПК. – 2014. – № 2. – С. 63–69.
12. Рибачук В. П. Кластерна модель інноваційного розвитку агропромислового виробництва регіону на засадах зеленої економіки / В. П. Рибачук // Вісник ХДУ. Серія «Економічні науки» – 2016. – Вип. 19. Ч. 1 – С. 110–113.
13. Моделирование устойчивого развития регионов: [монография] / [под общей ред. Н. А. Кизима. – Х.: «ИНЖЭК», 2010. – 180 с.

УДК 338.22:332

Шоля Р.І.
аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету

СУТНІСТЬ ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ЙОГО РОЛЬ У ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

У статті розглянуто історичне бачення і формування поняття підприємництва та основні погляди на постать підприємця. Виділено цілі, які прагне досягти підприємець у своїй діяльності. Автором увагу приділено ознакам та функціям підприємництва. Підкреслено роль підприємництва в економічному розвитку країни та її регіонів.

Ключові слова: підприємництво, регіональна економіка, підприємець, ознаки підприємництва, функції підприємництва.

Шоля Р.И. СУЩНОСТЬ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА И ЕГО РОЛЬ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ РЕГИОНА

В статье рассмотрено историческое видение и формирование понятия предпринимательства и основные взгляды на фигуру предпринимателя. Выделены цели, которые хочет достичь предприниматель в своей деятельности. Автором уделено внимание признакам и функциям предпринимательства. Подчеркнута роль предпринимательства в экономическом развитии страны и ее регионов.

Ключевые слова: предпринимательство, региональная экономика, предприниматель, признаки предпринимательства, функции предпринимательства.

Sholya R.I. THE ESSENCE OF ENTREPRENEURSHIP AND ITS ROLE IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGION

The article touches upon the historical consideration and the formation of the notion of enterprise and basic viewpoints on the figure of the entrepreneur. The author stresses that much attention of modern researches has been devoted to the basic aims, enforcing the entrepreneurs to carry out this type of activity. The basic aims of the entrepreneur have been singled out. Much attention has been paid to the features and the functions of the entrepreneurship. Its role in the economic development of the country and its region has been stressed as well.

Keywords: entrepreneurship, regional economy, entrepreneur, features of the entrepreneurship, functions of the entrepreneurship.

Постановка проблеми. В умовах проведення реформ перед Україною стоїть завдання формування цілісного стабільного збалансованого економічного середовища. Досягнення цієї цілі можливе шляхом створення сильних економічних систем регіонального рівня, оскільки економіка регіону, як відомо, є структурною частиною господарського комплексу країни. Успіх реформ державного рівня буде значною мірою залежати від умов створення високоєфективного підприємницького середовища в регіонах країни, зважаючи що підприємництво є однією з найактивніших форм економічної діяльності та особливим типом господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку підприємництва вже тривалий час є предметом наукового вивчення. В аспекті формування сутності поняття підприємництва слід відмітити праці таких видатних науковців, як: Р. Кантільона, Ж.-Б. Сея, А. Сміта, В. Петті, Д. Рікардо, Ф. Хайєка, Й. Шумпетера та ін. Сучасне розуміння та трактування цієї економічної категорії розглядали З.С. Варналій, В.М. Гець, В.А. Кредісов, М.Й. Малік, М.І. Крупка, О.Р. Романенко, В.Я. Швець та ін. У той час, коли багато уваги приділено особливостям та тенденціям розвитку системи підприємництва як на державному, так і на регіональному рівнях, теоретичні аспекти висвітлені неповно і потребують додаткового дослідження та узагальнення.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз теоретичних аспектів формування економічної категорії підприємництва, ролі та значення розвитку підприємств в економіці регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття підприємництва є історичним, оскільки протягом століть свого формування його зміст коригувався та уточнювався залежно від умов та середовища розвитку, факторів, які впливали на створення та розвиток підприємств.

Витоки формування теорії підприємництва датують XVIII століттям, хоча першими підприємцями вже раніше вважалися духовні особи, які керували спорудженням храмів. Термін “підприємець” в науковий обіг вперше введено Р. Кантільоном (1680–1734). Він підприємця визначав як людину, яка здатна відповідати за ризики, які пов’язані із організацією нової виробничої діяльності, впровадженням нової ідеї, а також із витратами, які можуть себе не окупити [12, с. 6], у той час як підприємством називав вид новаторської діяльності, яка тісно пов’язана із певним ризиком. Ризик, на його думку, посилюється нестабільністю та непередбачуваністю цін.

А. Сміт (1723-1790) діяльність підприємця теж пов’язував з економічним ризиком. Підприємець, на його думку, це власник, який ризикує задля реалізації своєї комерційної ідеї заради отримання особистого збагачення. Він сам планує, організовує виробництво і розподіляє отримані результати.

Ж.-Б. Сей (1767-1832) підтримав бачення підприємця А.Смітом в аспекті ризикованості його діяльності та орієнтації на отримання прибутку, а підприємство розглядав як раціональну, але і творчу діяльність стосовно комбінування факторів виробництва [12, с. 6].

М. Вебер (1864-1920) у своїй праці підприємця характеризував як людину із сильним характером, що може забезпечити свою справу від економічного та морального краху. Підприємство він розглядав як спосіб життя, «... при якому людина існує для діла, а не діло для людини» [6, с. 47].

До формування поняття підприємництва активно долучився Й. Шумпетер (1883-1950). У центр механізму економічного розвитку він поставив підприємця як особистість з яскраво вираженими новаторськими здібностями, що реалізуються в оригінальних, нетрадиційних, відмінних від існуючих комерційних проектах. На його думку, підприємець – це людина, яка намагається перетворити нову ідею, або винахід на успішну інновацію. Він визначив основні функції підприємця, до яких відніс виготовлення нового блага, освоєння нового ринку збуту та джерел сировини, впровадження нового методу виробництва і його реорганізацію [7, с. 8]. Він узагальнив характеристики підприємця і до основних з них відніс волю підприємця, його вміння реально оцінювати стан справ та боротися з обставинами, а також силу впливу на оточуючих [13, с. 169].

Елемент новаторства у підприємстві виділяв Пол Самуельсон (1915 р.). Він визначає підприємство як діяльність, пов’язану з новаторством, а сам підприємець є сміливою людиною з оригінальним мисленням, яка домагається успішного впровадження нових ідей [4, с. 13].

Таким чином, в основу класичного розуміння підприємництва покладено інноваційність, ініціативність та ризикованість.

Відповідно до традиційного тлумачення поняття підприємництва сформувалося його сучасне бачення, де так само найчастіше його пов’язують з інноваціями та ризикованістю. Підприємство – здібності людини використовувати певне поєднання ресурсів для виробництва товару, приймати послідовні рішення, створювати нововведення та йти на ризик. Так узагальнюють це поняття Кемпбелл Р. Макконнелл та Стенлі Л. Брю у своїй відомій праці [11].

Роберт Хизріч підприємством називає “процес створення чогось нового, що має вартість, а підприємцем – людину, яка витрачає на це необхідний час і сили, бере на себе весь фінансовий, психологічний і соціальний ризик, одержуючи в нагороду гроші і задоволення досягнутим” [16].

Сизоненко В.О. підприємством називає розвиток інновативної ідеї в процесі самоорганізації та саморозвитку підприємства у взаємодії з внутрішнім і зовнішнім середовищем його функціонування [14, с. 45].

Багато уваги сучасних науковців приділено основним цілям, які спонукають підприємців до здійснення підприємницької діяльності. В основному виділяють прагнення до збагачення як інструменту покращення життя підприємця. Переважно цілі класифікують на кінцеві та проміжні. До кінцевих відносять одержання прибутку від вкладеного капіталу та задоволення попиту суспільства. Основною метою розвитку підприємства, на думку Кредісова В.А., є отримання надприбутку [10]. Базилевич В.Д. основною ціллю підприємницької діяльності вважає максимізацію доходу в результаті спрямування зусиль підприємця на певний об’єкт [8]. До проміжних цілей організації роботи підприємства відносять такі:

- акумулювання капіталу для розширення виробничих потужностей;
- завоювання нових ринків;
- підвищення іміджу підприємства на ринку;
- створення конкурентних переваг;
- оптимізація платоспроможного попиту та підвищення культури споживання.

Риси сучасного підприємця, на нашу думку, вдало узагальнено Боцьорою Л.О. [3, с. 12], яка до

них відносить фізичні, розумові здібності, знання, досвід, готовність ризикувати, самостійно приймати рішення та нести відповідальність, ініціативність, стресостійкість, цілеспрямованість, наполегливість, підприємницький хист, креативність, становище в суспільстві, бажання самореалізації та самовдосконалення, вмотивованість тощо. У сучасних умовах посилення конкурентної боротьби на ринках ці характеристики набувають все більшої ваги і результати підприємницької діяльності буде залежати від вміння підприємця активно використовувати набір цих характеристик.

У сучасній редакції Господарського кодексу у ст. 42 підприємництво як вид господарської діяльності визначається як самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [1].

Зважаючи на розмаїття дефініцій термінів підприємництва та підприємця, на думку багатьох науковців, до цих пір теорія підприємництва не сформована остаточно. Жигірь А.А. це обґрунтовує:

- неоднозначністю явища підприємництва упродовж всього процесу історичного розвитку;
- різноманітністю методології та інструментарію досліджень;
- мінливістю у мотивації діяльності підприємця;
- нечіткістю розподілу функціональних особливостей діяльності підприємця і власником, підприємця і менеджера;
- відсутністю соціальних характеристик про шарку підприємців [9, с. 30].

Відомі вітчизняні науковці, такі як Мочерний С., Варналій З., Виноградська А., Сизоненко В. на основі узагальнень наукових поглядів виділили специфічні риси (ознаки) підприємництва, які показані на рис. 1.

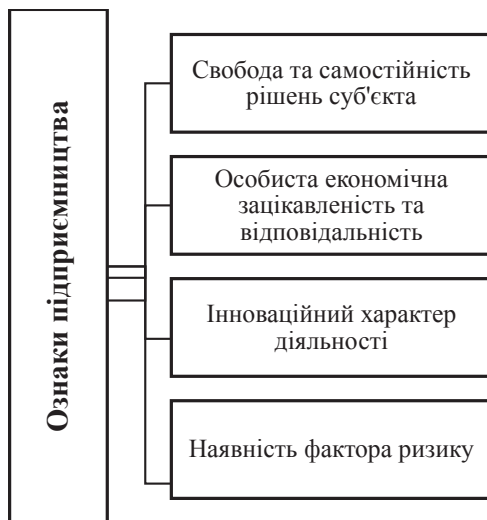

Рис. 1. Ознаки підприємництва

Джерело: побудовано автором на основі [7, с. 10]

З метою кращого розуміння сутності ознак, варто розглянути їх детальніше. Свобода та самостійність рішень суб'єктів господарювання передбачає можливість їх вільного вибору сфери діяльності, вибору партнерів, укладення чи відмову від угоди, розпорядження отриманим прибутком. Таким чином підприємець сам оцінює свої можливості, поставлені цілі та шанси їх досягнення.

Особиста економічна зацікавленість та відповідальність тісно пов'язана із основною метою діяльності підприємця – одержанням прибутку, тому він зацікавлений у його максимізації, в той час як є відповідальним за можливі збитки, які необхідно покрити.

Інноваційний характер діяльності як ознака підприємництва передбачає створення чогось нового, використання нововведень, креативний, творчий підхід до справи.

Фактор ризику як у минулому столітті, так і тепер неодмінно має місце у підприємницькій діяльності, оскільки економічне середовище в країні, її регіонах, як і у світі в цілому є мінливим і його важко прогнозувати. Тому перед підприємцем у сучасних умовах господарювання стоїть завдання мінімізації ризику.

Підприємництво як соціально-економічне явище виконує окремі функції. Серед них найчастіше як головні виділяють такі [2, с. 17]:

1. Загальноекономічна функція – у сфері підприємництва здійснюється виробництво товарів, послуг та виконуються роботи задля задоволення попиту споживачів.

2. Ресурсна – підприємець зацікавлений у раціональному використанні та економії ресурсів для досягнення поставлених цілей.

3. Організаційна функція підприємництва проявляється у свободі вибору підприємцем напрямку свого розвитку та умінні організувати цей процес.

4. Соціальна функція сприяє покращенню ситуації у сфері зайнятості та підвищенню рівня добробуту населення.

5. Політична функція проявляється у відносинах з приводу володіння та користування засобів та предметів праці.

6. Творча – у сучасних умовах підприємець за рахунок свого творчого мислення може отримати конкурентні переваги на ринку.

Часто традиційний перелік функцій підприємництва доповнюють особистісною, стимулюючою, управлінською, захисною та ін., залежно від умов, в яких здійснюється підприємницька діяльність.

Слід відмітити, що через сутність та функції підприємництва можна визначити його роль у економічному розвитку. На думку Терещенко В.Л., підприємництво можна вважати основою економічного розвитку завдяки:

- організаційно-технологічній мобільності;
- високим темпам впровадження інновацій;
- активній конкурентній політиці;
- створенню нових робочих місць;
- швидкій реакції на потреби ринку;
- можливості держави отримувати доходи від їх оподаткування [15, с. 54].

Ринкова система господарювання в Україні безпосередньо пов'язана з підприємницькою активністю в усіх сферах економіки, а її зростання стає стимулюючим перспективним напрямом створення конкурентного ринкового середовища. Світовий досвід і практика господарювання дають підстави зробити висновки, що існування і взаємодія багатьох великих, середніх і малих підприємств, їх оптимальне співвідношення є найважливішим компонентом ринкової економіки [4, с. 11].

Важливо підкреслити, що роль підприємництва в економічній системі країни та її регіонів за сутністю майже однакова, різниця полягає в мірі впливу на економіку. Підприємця як на державному, так і на регіональному рівнях сприймають як суб'єкта,

праця якого має користь як для нього особисто, так і для економічного середовища навколо. Значення підприємництва зростає і в умовах децентралізаційних процесів в країні, коли, як зазначає Варналій З., воно є одним із найпотужніших ресурсів зайнятості та доходів територій і населення при неспроможності держави забезпечити централізовану підтримку розвитку регіонів [5].

Розвиток підприємництва має економічну та соціальну складову. Економічна роль підприємництва полягає в тому, що воно мобілізує фінансові і виробничі ресурси населення, сприяє розвитку конкуренції, є двигуном науково-технічного прогресу, забезпечує поповнення державного і місцевого бюджету за рахунок надходжень від податків та зборів тощо.

У соціальному значенні підприємство сприяє створенню нових робочих місць, забезпечує ринок потрібними товарами та послугами, намагаючись найповніше задовольнити потреби населення [3, с. 10]. У швидкозмінному середовищі підприємство має можливість більш ефективно комбінувати ресурсів і досягнення кращих результатів за рахунок творчих новаторських підходів до власної справи.

Завдяки створенню сприятливого підприємницького клімату, умов здорової конкуренції для господарюючих суб'єктів, можна очікувати економічне зростання, підвищення конкурентоспроможності економіки регіонів та в результаті і країни.

Висновки з проведеного дослідження. Проаналізувавши підходи до визначення сутності підприємництва та постаті підприємця, слід зауважити, що їх формування є тривалим історичним еволюційним процесом. Це динамічні поняття, які протягом історії свого формування набували іншого змісту, навіть у перспективі потребують доповнення та удосконалення з урахуванням змін економічного середовища країни та її регіонів. Аналогічно змінюється роль підприємництва у економіці та суспільстві залежно від рівня розвитку економічної та політичної системи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Господарський кодекс [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Александрова Б. В. Торгово-промислові палати в Україні як інституції стимулювання розвитку підприємництва : дис. канд. : 08.00.03 / Александрова Б.В. – Дніпропетровськ, 2016. – 251 с.
3. Боцьора Л. О. Фінансовий механізм розвитку малого підприємництва в Україні : дис. канд. : 08.00.08 / Боцьора Л. О. – Львів, 2015. – 272 с.
4. Булах Т. М. Теоретичні засади дослідження економічної сутності підприємництва / Т. М. Булах, О. В. Довгаль // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – №5. – С. 11–16.
5. Варналій З. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: [монографія] / за ред. З.С. Варналія. – К. : НІСД, 2007. – 820 с.
6. Вебер М. Протестантська етика або дух капіталізму / М. Вебер. – К.: Знання, 2005. – 400 с.
7. Гой І. В. Підприємство [текст]: навч. посіб. / І. В. Гой, Т. П. Смелянська – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 368 с.
8. Економічна теорія : Політекономія : Підручник / За ред. В. Д. Базилевича. – 6-те вид, перероб. і доп. – К. : Знання – Прес, 2007. – 719 с.
9. Жигір А. А. Сутність підприємництва та чинники його економічного розвитку / А. А. Жигір // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – №20. – С. 28–33.
10. Кредісов В. А. Підприємство в Україні: суть, типи та умови формування / В. А. Кредісов. – Київ: Знання України, 2003. – 63 с.
11. Макконнелл Кэмпбелл Р. Экономика: принципы, проблемы и политика: Пер. с англ. / Кэмпбелл Р. Макконнелл, Стэнли Л. Брю. – М.: Республика, 1992. – Т. 2. – С. 394.
12. Мочерний С.В. Основи підприємницької діяльності : посібник / [С.В. Мочерний, О.А. Устенко, С.І. Чеботар]. – К. : Академія, 2001. – 280 с.
13. Основи економічної теорії [Мочерний С. В., Єрохін С. А., Канищенко Л. О. та ін.] ; за ред. С.В.Мочерного. – К.: ВЦ «Академія», 2001. – 472 с.
14. Сизоненко В. Теорія підприємництва: здобутки і проблеми дослідження / В. Сизоненко // Економіка України. – 2002. – № 9. – С. 45–51.
15. Терещенко В. Л. Сутність підприємництва та тенденції його розвитку в Україні / В. Л. Терещенко // Економіка і регіон. – 2009. – №1. – С. 52–55.
16. Хизрич Р. Предпринимательство или как завести собственное дело и добиться успеха / Р. Хизрич, М. Питерс – М.: 1991. – 462 с.